DOMÈNEC UMBERT

UN RECORREGUT PEL MÓN DEL LLIBRE AMB PERE CALDERS

«La literatura ha de divertir»

Per aquest Sant Jordi hem volgut que un dels nostres escriptors més lúcids ens parlara de llibres, dels d'abans i dels d'ara. Tot amb l'antiga saviesa d'un home que ha prestat suport a una bona part dels escriptors que desperten les admiracions més recents.

Agustí Pons

Truquen a la porta i Pere Calders acompanya, fins al menjador de casa seva, dos personatges. El primer va ben vestit, amb americana i corbata i utilitza un to entre cautelós i familiar. Deixa un plec de quartilles escrites sobre una de les tauletes de la cambra, saluda efusivament Pere Calders, demana excuses per la seva arribada no anunciada i mar-

EL LLAMP

novetats

col·lecció «Antropologia»

EL MOIANÈS
quasi-memòries
d'en Quim Viñas
de CARLES RIERA I FONTS
312 pàgines 1.800 pessetes
20 il·lustracions
Llibre fruit de les converses de l'autor amb el portent de coneixement local que fou el moianès Joaquim Viñas.

col·lecció «Originals»

TOTS
ELS CONTES
de JOSEP MARIA SERRA
192 pàgines 600 pessetes
L'autor de *L'almogàver* ens ofereix tots els seus contes, sempre intensos i penetrants.

col·lecció «Acràcia»

ENTENDRE
OCCITÀNIA
de JOSEP SERRA I ESTRUCH
144 pàgines 1.000 pessetes
Tercer Premi «Rei En Pere» 1986.
Reflexions (i important aportació d'informació) sobre la realitat Occitana, el seu ésser, els seus problemes, la seva història i la seva gent.

xa, tot prometent telefonar per saber què cal fer amb el manuscrit. El segon personatge mira l'escena amb curiositat, resta al menjador quan el senyor de l'americana ja ha marxat i és, aleshores, quan Pere Calders s'adona de la presència del nou intrús: és un cobrador de rebuts. El fa seure, i el fotògraf i jo li donem conversa mentre sentim l'escriptor omplir a màquina el corresponent xec a l'habitació del costat.

Aquesta escena és una demostració fefaent de com la vida de Pere Calders s'assembla a la dels seus personatges. No d'una manera intencionada o com una posa. No. Pere Calders és capaç de tenir fins a vuit màquines de fotografiar pel plaer de desmuntar-les o jugar als escacs sense regles fixes amb el seu cunyat Tísner, davant l'astorament dels incauts que presencien la partida, sense fer-ne una autoimatge; simplement, perquè a ell —com als seus personatges— la vida quotidiana se li pot complicar en un moment donat per qualsevol nimietat, com rebre una visita inesperada, enviar una carta urgent, esperar una telefonada que no arriba.

—M'han encarregat una entrevista amb vostè, per parlar de llibres i del Dia del Llibre. Podríem començar explicant quins està llegint ara...

—Ve un moment que sents una mena de necessitat de tornar a llegir coses que, en el transcurs de la teva vida, t'han interessat. ¡Tot això ve de tant lluny! El meu pare, dins les seves possibilitats, tenia una autèntica passió per la literatura.

—¿De què feia?

—El meu pare era impressor i, després, va muntar un petit negoci de material fotogràfic i era el representant de bones marques alemanyes. Només et diré que una de les primeres Leica que van arribar a Barcelona va anar a parar a la botiga del meu pare. Però la seva passió era la literatura i, concretament, el teatre. I li feia il·lusió que el seu fill s'iniciés per aquest camí. Tenia una biblioteca bastant ben triada.

—¿Què hi havia?

—En català, tenia tot el que sortia. Jo recordo especialment els llibres de l'Editorial Catalana. Ara estic rellegint uns autors que en parles als jove i no saben qui son: Erskman-Chatrian, que eren uns alsacians de parla francesa. Eren tres llibres, molt ben traduïts. *El tresor del vell cavaller,* que és una novel·la d'aventures i misteri; *Rondalles de poble,* que són contes d'Alsàcia i Lorena. També estic rellegint *L'amic Fritz* i *Història d'un recluta de 1813*... Són coses que em van agradar quan era nen, quan era jove i que ara, de vell, continuen agradantme. També rellegeixo O'Henry, aquest gran contista americà; *El pas dels gegants,* de Pierre Benoit, els russos... I no he pogut seguir, afortunadament, el que es fa ara, en català. Pensa que l'any passat ens vam acostar als quatre mil títols. Per estar-ne al corrent, vol dir que has de llegir deu llibres cada dia... No crec que ningú pugi fer-ho. I dic afortunadament perquè encara que ara es parla d'inflació, d'un cert estancament i de baixada, quatre mil títols són molts títols...

—¿Què li atreia d'aquestes obres que ha mencionat?

—La manera d'explicar. Hi havia una fantasia, una mena de tendresa, una gran imaginació. I un estil directe, que a mi m'agrada molt. Són autors que van passant per uns sedassos que fa que, en un moment donat, gairebé s'ignorin, per després tornar a ser coneguts. Ara mateix, segueixo de lluny aquest interès renovat que hi ha, a Anglaterra i França, pels fulletonistes del segle passat. Allò que et feia una mica vergonya de llegir, resulta que hi havia coses molt bones. I sembla que aquests grans autors del segle passat sabien el que es feien: subministraven un material que agradava a la gent. És el que passa ara amb aquestes sèries de televisió, com *Falcon Crest* i *Dallas,* que la gent segueix, o, fins i tot, aquestes sèries més fluixetes mexicanes o brasileres... Ens hem anat separant, en tot, dels orígens. Al principi, quan algú agafava un llibre, una novel·la, era per distreure's, per divertir-se. I, de colp i volta, va resultar que calia posar al lector més preocupacions de les que ja tenia, inquietar-lo, angoixar-lo, gairebé el propòsit de l'autor era turmentar el seu lector. I això es pot aplicar al teatre, una mica al cinema i, fins i tot, a la poesia.

Avui ens trobem que el poble no recita els seus poetes, cosa que fa mig segle sí que passava. Els grans poetes s'adreçaven al poble...

—A Rússia ho fan...

—Sí, sí. He parlat fa poc amb un poeta ucraïnès, catalanòfil, que ha estat a Barcelona i m'explicava que els poetes ucraïnesos reben un sou de la seva nació i que la seva obligació és anar pels pobles a recitar versos i són ben rebuts.

Conreen aquesta mena de poesia que aquí hem bandejat. La poesia que últimament ha tingut més predicament és críptica, ben tancada... A les arts plàstiques passa exactament igual. De jovenet, jo recordo que els obrers anaven a les sales d'exposicions. Avui no hi ha ningú. Amb tot el que en diem experimental, hem anat apartant el lector i l'espectador.

—Un dia que vaig anar a veure Joan Oliver al seu despatx de Proa tenia sobre la taula una d'aquestes novel·les experimentals de Pedrolo. I em va dir: «Li he dit, a en Pedrolo, que això que ell fa sí que és art pobre, perquè no en vendrem ni un, d'aquests llibres. En canvi, que no es cregui que el que fa en Tàpies ho sigui: allò val molts milions»...

—¡L'art pobre és caríssim! Està fora de l'abast dels ciutadans normals. En canvi, jo vaig fer un article remarcant com l'art s'ha socialitzat: avui, tothom s'hi pot veure amb cor. Si un estudiant de Belles Arts va a veure pintura del renaixement o flamenca, pot pensar que mai no hi arribarà. Però amb la pintura abstractra ja t'hi veus amb cor. Perquè, realment, no hi ha res més avorrit que l'art abstracte... És el que et deia: tot va començar d'una manera diferent. La literatura degué començar amb els joglars que anaven per les places i els pobles, recitant o explicant històries. Si no aconseguien que la gent els escoltés, la seva acció perdia la raó de ser.

—Vostè ha seguit una mica la consigna de Joan Fuster que diu que la primera obligació d'un escriptor és fer-se llegir...

—¡Per a mi, sí! ¡Absolutament! Si tu agafes un llibre, després d'una jornada de preocupacions, i el que es proposa l'autor és afegir-ne més, acabes, si no tens un interès intel·lectual molt determinat, deixant el llibre a la tauleta de nit i agafant-ne un altre. Amb la música, passa igual. El poble no canta les nostres tonades. Hem arribat a un punt tan baix, que jo penso que és interessant perquè, a partir d'aquí, ha de començar la remuntada.

—Perquè fer una literatura entenedora no vol dir fer una literatura simple. Vostè ha fet una literatura entenedora, on, a la vegada, els crítics hi poden trobar moltes coses...

—Aquest és el desafiament. L'escriptor, el que s'ha de proposar és això: fer-se entenedor, sense ser simple, i que aconsegueixi alguna cosa més que divertir. Aquí està la dificultat. ¡Però és que hem arribat a fer unes coses! Fa un parell d'anys, un escriptor jove nord-americà, quan ja tenia la seva novel·la a punt d'imprimir, la va escapçar com un joc de cartes i va manar que la publiquessin d'aquella manera. Començava, per exemple, per la pàgina 102 i la 2 era la 104, etcètera. ¡Un galimaties! Però els crítics van trobar que era una gran pensada perquè obligava el lector a participar, a no quedar indiferent. O un autor alemany, que escriu amb paraules inventades, que no els entén ningú. Això és més fàcil que escriure amb el teu llenguatge i que t'entenguin...

—Ha parlat dels autors del segle passat, dels russos...

—Mira, això que tens al darrera és el diccionari Bompiani. Una obra que té quinze volums i que va ser traduïda al castellà per l'editorial Montaner i Simón. I en aquesta adaptació treballaren Joan Oliver, Joaquim Molas, un grup de gent molt triada. L'obra consisteix en un resum molt sintètic de cadascuna de les grans obres de la literatura universal. I, al costat, s'explica com va ser rebuda l'obra a la seva època, etcètera. Jo també hi vaig treballar. I vaig aprendre coses, que, a mi, em sorprenien. Per exemple, una de les grans novel·les és *Crim i càstig* de Dostoievski. És una de les que m'agraden més de tots els temps. Però quan la resumeixen en un parell de folis, t'adones que és un fulletó indecent, perquè hi surten tots els tòpics del fulletó: el pare, borratxo; la mare, prostituta; el policia, dolent... Però aquest material en mans d'un geni es converteix en una obra mestra.

—¿El va influir especialment la literatura russa?

—M'interessa molt, com a tothom. Els grans noms: Gorki, Txèkhov, Dostoievski, Tolstoi. Els vaig llegir gairebé de nen, de jovenet, de madur. I quan ets vell et tornen a interessar. En tots hi des-

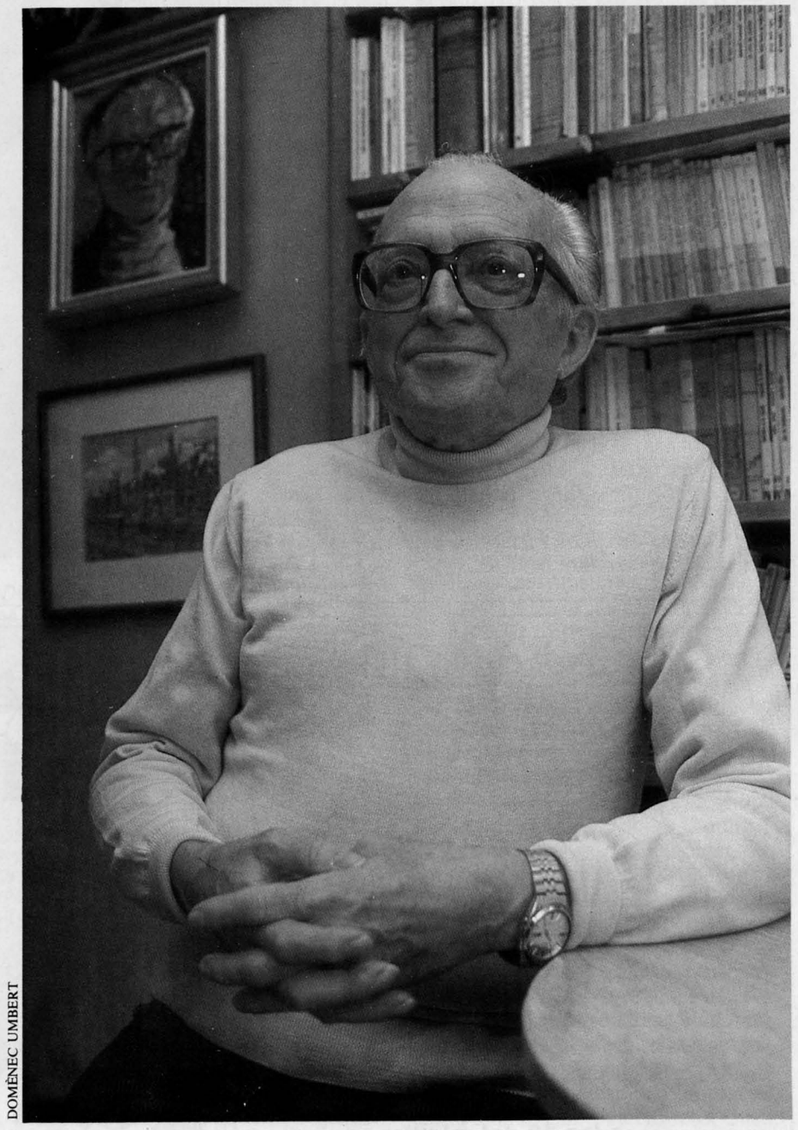

DOMÈNEC UMBERT

«Encara que ara es parla d'inflació, d'un cert estancament i de baixada, quatre mil títols són molts títols».

cobreixo allò que hem definit abans, tu i jo: una manera planera d'explicar, que interessi i diverteixi, sempre, però, amb un propòsit que et fa veure una cosa que no sospitaves, que t'obre una finestra.

—Ha parlat, en general, dels autors del XIX... ¿Potser els francesos?

—¡N'hi ha una colla! o els italians... Realment, el XIX va ser, en la narrativa, un segle ric. Potser perquè no tenien la pedanteria que ara fa tant mal. Ara, per exemple en el camp de les arts plàstiques hi ha una inflació i qualsevol pintor, amb un bon marxant al darrere, pot arribar a uns preus sense sentit.

—Això no passa en la literatura...

—En la literatura també crec que la sort és un factor important. Per exemple, hi una gran llibre de la nostra època que és *Cien años de soledad,* que és una extraordinària novel·la, però que ha tingut molta sort. Jo conec García Márquez, sé una mica com va anar tot el procés de la novel·la, i sempre dic que, per exemple, Juan Rulfo, que és un escriptor tant o millor que ell, ha estat un escriptor sense sort. Per a mi, potser el millor escriptor d'això que hem qualificat de *boom* de la literatura sudamericana...

—Vostè havia estat amic, de Juan Rulfo...

—L'havia conegut. No sé si dir-ne amic, perquè no sé si en tenia, d'amics. Era un home retret, tancat, no parlava, semblava molt tímid, bevia molt...

—¿S'ha de beure molt i tenir una vida agitada, per escriure bé?

—¡He, he! Em penso que no cal. Ho vaig llegir em sembla que de Juan Benet, que deia que ja no sap si beu per escriure o escriu per beure... ¡Si no aclareix aquest dubte, està perdut!

—¿Com va arribar a tenir aquestes idees sobre la literatura?

—A mi m'agradava molt escriure, era una autèntica vocació, sentia una necessitat interior d'explicar coses. I vaig començar molt jovenet. No tenia una idea de missatge, ni de voler canviar res, ni del món ni del meu entorn. A mi m'ha passat, com a molts escriptors, que em van declarar sota la influència d'un autor que jo no havia llegit. Per exemple, en el primer llibre que vaig publicar van veure influències de Kafka. Jo no l'havia llegit. En tot cas, es tracta de coincidències més que d'influències...

—L'entrevista és per parlar de llibres, però jo no em puc deixar de preguntar com s'ho feia a Mèxic per a continuar escrivint. Crec que s'aixecava de matinada...

—Jo sabia que, escrivint, i en català, no m'hi guanyaria la vida. ¡Ningú no en vivia! I vaig estudiar dibuix tècnic, especialitzat en arts gràfiques, coneixia totes les tècniques per reproducció. I en això he treballat, sempre. A Mèxic, també. Començava la jornada laboral a les vuit del matí i treballava unes deu o dotze hores, perquè jo tenia un petit estudi i feia feina per a una editorial. Aleshores, per poder tenir dues hores meves, em llevava a dos quarts de cinc de la matinada. I em posava a escriure...

—¿Pensava que la seva obra seria reconeguda?

—¡Ni m'ho vaig pensar mai! ¡Pensa en la nostra situació a Mèxic! Hi vaig arribar quan tenia 25 anys. Érem un grup d'escriptors joves i en Josep Carner va tenir la preocupació de veure'ns i reunir-nos i que entenguéssim el que ens deia: que a Catalunya no es podia publicar en català, però, en canvi, que a Mèxic teníem llibertat absoluta per fer-ho. I que el nostre deure era aprofitar-ho, és a dir, escriure i publicar. Això que ara sembla tan simple, es va fer. Vam publicar una colla de revistes, dues editorials... Ara, les coses han millorat molt. Jo crec que aquest grup d'escriptors joves, de les darreres generacions, tenen raó quan diuen que és per dedicar-s'hi plenament i per fer-ne el seu mitjà de vida.

Vostè ha prestat suport a la gent que començava... Jaume Fuster i Maria Antònia Oliver, Quim Monzò, Jesús Moncada...

—Sí, sí. Perquè crec que tenen raó i, en certa manera, ens han donat una lliçó a les generacions anteriors. Aquesta mena de romanticisme nostre no portava a gran cosa. Per això, jo crec que en algunes coses estem molt malament, però, en altres, millor que mai. Per a mi, per exemple, una literatura més que un nom brillant, l'aguanta un moviment. I avui el tenim, amb una qualitat remarcable. No només al Principat sinó també al País Valencià i a les Illes. I comença, també, a la Catalunya del Nord. Això, ho hem de dir, perquè no sempre hem d'anar amb el cap baix i amb lamentacions.

Cansaladeria Alsina

(FUNDATS EL 1883)

Elaboració artesanal pròpia

Canalejas, 29 Sants
Tel. 422 14 28
08028 Barcelona

La festa de Sant Jordi en la qual venem botifarres de metre al mig del carrer, passa al dissabte dia 22 al matí.

L'audició de sardanes serà a les 12 del migdia.

Subscriu-te per telèfon
357 28 56

Una publicació mensual per a tots els xiquets i les xiquetes valencians.
Ara, també als quiosos.

Apartat de Correus 11007
46080 VALÈNCIA

CAMACUC